

ÎNTRE
LOGICA
INIMII

SI
L'LOGICA
MINTII

VASILE DEM. ZAMFIRESCU

ÎN
TRE
LOGICA
INIMII

ȘI
L'LOGICA
MINTII
,

CU UN CUVÂNT ÎNAINTE
DE CONSTANTIN NOICA

3
TREI

Cuprins

De ce o a treia ediție?	7
La ediția a doua	9
Cuvânt-înainte	11
Hermeneutică și traducere:	
literatură, filosofie, științe	17
I Spirit-suflet	21
Un topos uitat al filosofiei	23
Cugetul și iubirea	29
Condiția umană și ambivalența afectivă	39
La Rochefoucauld sau maladiile autoestimației	53
Friedrich Nietzsche – precursor al	
psihologiei adâncurilor	65
Momente psihice în geneza valorii – contribuții	
la o teorie a resentimentului	109
Filosofia culturii și psihanaliză la Lucian Blaga	141
II Natură și cultură	177
Etologie și cultură	179
O superstiție a poporului român în lumina etologiei	187
Comentariu etologic la două afirmații ale lui Rousseau ..	201
Apriorismul eticii lui Kant între filosofie și biologie	215
Definițiile omului și etologia	235
Antropologie negativă	247
Critica expresionistă și critica etologică a orașului	263
Eros și Thanatos la Freud și Lorenz	285

Contents

Why a Third Edition?	7
On the Second Edition	9
Foreword	11
Hermeneutics and Translation:	
Literature, Philosophy and Science	17
I Spirit-Soul	21
A Forgotten Topos in Philosophy	23
Reason and Love	29
The Human Condition and the Affective Ambivalence	39
La Rouchefoucauld or the Disorders	
of Self-Assessment	53
Friedrich Nietzsche – Forerunner of Depth Psychology ..	65
Psychological Stages/Moments in the Creation of	
Values – Contributions to a Theory on Reaction ..	109
Psychoanalysis and Philosophy of Culture	
in Lucian Blaga	141
II Nature and culture	177
Ethology and Culture	179
A Romanian Superstition from an	
Ethological Perspective	187
Ethological Comments on Two Propositions	
from Rousseau	201
Apriority of Kantian Ethics between	
Philosophy and Biology	215
The Definitions of Man and the Ethology	235
Negative Anthropology	247
Expressionsit and Ethological Criticism of the City	263
Eros and Thanatos in Freud and Lorenz	285
The Romanian Phylosopher Constantin Noica on	
„The Logic of the Heart vs. The Logic of the Mind ..	309

De ce o a treia ediție?

În niciun caz doar pentru că ediția a doua nu se mai găsește de câțiva ani în librării. Motivul cel mai important al reeditării este convingerea că temele (relația spirit-suflet și natură-cultură) și domeniile tratate în carte (psihanaliză, etologie umană) nu au fost încă asimilate în mentalitățile românești. De asemenea, modalitatea abordării — „lecturile interferente” prin care literatura sau filosofia se confruntă cu ideile celor două științe, câștigul fiind de ambele părți — este departe de a-și fi epuizat posibilitățile. În sfârșit, textul mi s-a părut încă viu, deloc prăfuit, așa încât m-am hotărât să-l propun din nou atenției cititorilor.

8 decembrie 2002

La ediția a doua

Chiar dacă această carte a beneficiat la prima ediție (Cartea Românească, 1985) de recomandarea lui Constantin Noica din „Cuvântul înainte”, de o bună primire din partea criticii, inclusiv de „consacrarea” pe care o confereau atunci atacurile revistei *Săptămâna*, evoluția autorului și instaurarea normalității culturale după decembrie 1989 au impus câteva revizuri.

Astfel, am atenuat, ori de câte ori a fost posibil, sublinierea științificității psihanalizei, în care văd acum în primul rând o hermeneutică. Apoi, am renunțat la eseul „Ideea de inconștient la Marx”, deși Constantin Noica întrezărea în el o contribuție „în literatura noastră de specialitate și poate nu numai a noastră”. Motivul a fost inactualitatea. În anii '80, rostul său era de a-l coborî pe Marx de pe soclul unde îl plasase ideologia comunistă și de a-l reinsera în fluxul ideății europene, ca pe un gânditor între alții, prin comparația cu Jung și Boga pe tema inconștientului colectiv. Astăzi, când trăim, din păcate mai mult ca refulare, despărțirea de Marx, necesare ar fi abordările care să documenteze legătura dintre erorile gândirii sale și eșecul socialismului real. În sfârșit, am limpezit sau eliminat acele pasaje care constituiau, în condițiile existenței cenzurii, modalități indirecte de comunicare a unor idei inoportune, cum ar fi, de pildă, cea despre

caracterul natural al teritorialității umane și, implicit, al simțului de proprietate.

În alte cazuri, am renunțat la modificarea textului, deși exista tentația de a-l aduce la zi, deoarece în acest mod aş fi depășit cadrul unei reeditări, îndreptându-mă spre o nouă carte. Dacă aş fi corectat unilateralitatea eseului „Cugetul și iubirea”, în care aspectul transferențial sau repetitiv al nașterii cugetului din iubire nu este luat în considerare, noua formă, mai echilibrată psihanalitic, și-ar fi pierdut autenticitatea originarului. Am păstrat, așadar, cea mai mare parte a cărții din 1985, pe care am eliberat-o de aspectele caduce ideatic și stilistic, pentru a-i oferi cititorului o ediție definitivă.

Vasile Dem. Zamfirescu

25 ianuarie 1997

Cuvânt-înainte

Pe mai multe planuri lucrarea de față este nu numai interesantă în ea însăși, dar și plină de bune sugestii, în ceasul de față al culturii noastre. Vom alege trei planuri: al tematicii, al elaborării și cel al valorificării, întemeiate și fără stridențe patriotarde, a realizărilor culturale românești.

Cu temele pe care le pune în dezbatere, Vasile Dem. Zamfirescu se așază în inima filosofiei culturii, una din disciplinele cele mai actuale și mai atrăgătoare din sânul filosofiei. În particular este vorba de două teme care au fost subiacente oricărei filosofii adevărate, dar pe care numai filosofia culturii a știut să le pună limpede în lumină: deosebirea dintre suflet și spirit, întâi, apoi tensiunea dintre natură și cultură în om și în obiectivările lui.

Goethe și Hegel au pregătit terenul pentru amândouă problemele, filosofia de după ei a venit să le dea, direct sau indirect, un relief deosebit — mai ales tensiunii dintre natură și cultură — iar prima jumătate a veacului, catastrofală cum a fost sub raport istoric, rămâne să fie menționată de istoria viitoare a culturii europene tocmai, poate, pentru limpezirea și punerea în prim plan a acestor două mari teme. Este suficient să ne gândim la ceea ce se admite de obicei a fi contribuția veacului XX în materie de noi idei călăuzitoare ale umanității, anume la descoperirea și în

orice caz valorificarea inconștientului, pe de o parte, la extraordinara reabilitare a simbolului și simbolismelor, și pe de alta, spre a înțelege dintr-odată că ideile noi nu ar fi fost cu puțință fără filosofia culturii, respectiv fără tematica suflet-spirit, natură-cultură.

Autorului lucrării, sugestiv intitulată *Între logica inimii și logica minții*, îi este limpede că problematica pe care o invocă este contemporană, privind relațiile dintre filosofie și literatură de o parte, psihanaliză și etologie, de alta. Dar dacă, în această lucrare de primă maturitate, Vasile Dem. Zamfirescu nu încearcă întotdeauna să pună în joc o viziune proprie asupra temelor, el nici nu se mulțumește cu o prezentare sumară, ci studiază, adâncește și domină critic textele de bază ale filosofiei culturii și autorii ei, unii pe punctul de a deveni clasici ai culturii europene.

Despre constelația Freud-Adler-Jung, cu psihologia lor abisală, nu s-a scris la noi cu atâta competență (ultimii doi, de altfel, nici nu sunt traduși, iar pe Freud tocmai autorul de față a contribuit să-l prezinte la noi în ipostaza lui culturală); lucrarea celebră a lui Ludwig Klages, *Spiritul ca tăgăduitor al sufletului*, va fi cunoscută abia prin relatările de aici; asupra lui Nietzsche ca „precursor al psihologiei abisale” nu se scrisese încă defel; un filosof al culturii și etician, redescoperit astăzi și mult valorificat în Apus, ca Max Scheler, este de asemenea ca și o noutate pentru cititorul român, care nu știe prea multe nici despre o carte răsunătoare ca *Der Mensch*, a lui A. Gehlen, și abia câte ceva despre lucrările de antropologie biologică ale lui Konrad Lorenz, încununat cu premiul Nobel. Până și „Ideea de inconștient la Marx” vine să aducă o contribuție în literatura noastră de specialitate, și poate nu numai a noastră. Iar toți acești autori au comandat timpul

nostru — mai mult decât clasicii culturii trecute sau decât gânditorii de mare succes trecător, ca Bergson și Spengler — prin temele care, în ultimă instanță, se concentrează în cele două ale lucrării, suflet-spirit, natură-cultură. Cititorul român, dezorientat desigur de varietatea problemelor contemporane, sau alteori impresionat peste măsură de noutățile, interesante dar nu hotărâtoare, ale unui Gaston Bachelard sau Roger Caillois, poate să pună ordine în cunoștințele sale.

În al doilea rând, ținem să subliniem felul cum sunt lucrate studiile, perfect convergente între ele, ale acestui volum. Va fi, pentru unii esești tineri, care, în general, folosesc idei din domeniul filosofiei culturii, de tot folosul să vadă care sunt căile de acces la cultura mai înaltă și cum trebuie să se instrumenteze cineva spre a câștiga dreptul — pe care de altfel autorul lucrării nu se grăbește încă să-l revendice — de a face uz și de a manevra, pentru unele încercări originale, ideile conducătoare ale timpului și marile lui deschideri în sânul culturii. Cunoscând bine limba textelor pe care le prezintă, comentează și critică (o bună parte din ele în limba germană, cea limbă fără de care nici filosofia culturii nu poate fi cunoscută, nici cele două mari momente ale culturii românești, momentul Eminescu și momentul Blaga, nu pot fi înțelese până la capăt), autorul lucrării de față poate citi *altfel* textele de referință și poate chiar să se întoarcă, datorită lor, la autori aparent cunoscuți, ca La Rochefoucauld, Rousseau sau Nietzsche, spre a arunca neașteptate sonde în ei, după cum poate să se miște cu dezinvoltură în problemele prezentului sau ale viitorului, cum ar fi tema orașului. Lucrarea de față este, în materie de cercetare și analiză a fenomenului de cultură, întreprinsă în cultura originară, nu în cea

cultură *derivată*, din care cercetătorii noștri se alimentează prea des. Până și pentru cunoașterea culturii române este necesară întârzierea în marile culturi ale altor popoare, așa cum, cu vorba des citată a lui Călinescu, e necesar să cunoști câte un clasic italian spre a-l înțelege cu adevărat pe Conachi al nostru.

Dar, în *al treilea rând*, acesta și este unul din rezultatele investigației pe care o întreprinde Vasile Dem. Zamfirescu asupra filosofiei moderne a culturii: valorificarea la nivel ridicat a românescului. Chiar dacă autorul nu a urmărit, în lucrarea de față, să întârzie asupra culturii noastre, el înțelegând să facă operă de specialist și de tălmăcitor de idei străine pentru publicul cultivat, totuși rabatarea sa asupra unor creații și aspecte ale culturii noastre este atât de firesc și de sigur întreprinsă, încât va trebui să dea un îndemn celor care se ocupă de cultura română doar cu limba și cultura română, sau punând în joc mai mult spirit decât mijloace critice.

De câteva ori în cursul lucrării sale autorul se referă, ca la un egal al clasicilor sau al cvasiclasicilor comentați, la Blaga, ajungând chiar până la a socoti, în legătură cu problemele înconștientului, că procesul de trezire a conștiinței filosofice la reprezentanții orientărilor abisale își atinge punctul culminant la Blaga cu a sa „noologie abisală”. Iar autorul nu se mulțumește cu atât, ci încheie prima parte a lucrării sale cu eseul: „Filosofia culturii și psihanaliză la Lucian Blaga”, unde invocă deschis, pentru gânditorul român, perspectiva relației spirit-suflet și raporturile lui cu creatorii apuseni ai filosofiei abisale. În comparație cu felul de a-l raporta pe Blaga la filosofia culturii și în particular la Frobenius și Spengler (nici măcar aceștia bine cunoscuți la noi), raportarea care se face aici la

Freud și Jung reprezintă o contribuție de tot prețul la cunoașterea, atât a influențelor suferite, cât și a originalității față de marii săi contemporani dovedită de Blaga. La fel va interesa, prin noutatea și siguranța interpretării ei, încercarea intitulată „O superstiție a poporului român în lumina etologiei”. Folclorul și basmele noastre pot fi cercetate și altfel decât cu mijloacele etnografiei, mai ales în lumina ideilor veacului (inconștient colectiv, arhetip, psihologie abisală, simbolism), pe care un Mircea Eliade a știut atât de bine să le prefacă în instrumente de cunoaștere și validare a culturilor folclorice. Autorul de față, interpretând cu mijloace moderne o superstiție populară, reușește să găsească înțelesuri în neînțelesul folcloric.

Lucrarea lui Vasile Dem. Zamfirescu are, în afara meritului de a fi întreprinsă cu uneltele bunului meșteșugar, pe cel de a fi scrisă de un binegrăitor, dovedind astfel că autorul ei nu a fost copleșit de literatura de specialitate pe care a pus-o în joc, ci a păstrat o singură cumpănă între gând și cunoștință.

Constantin Noica

Hermeneutică și traducere: literatură, filosofie, științe

Traducerea este un act hermeneutic. O spune și Martin Heidegger cu autoritatea sa de remarcabil tălmăcitor în limba germană a câtorva din textele primilor filosofi elini. Într-unul din cursurile pe care i le dedică lui Heraclit, Heidegger scrie: „Potrivit esenței lor, interpretarea și traducerea sunt același lucru.” Iar modul în care traduce câteva din fragmentele marelui presocratic îi ilustrează pe deplin teza, căci astfel sunt puse în lumină nebănuite sensuri ale textului. În aceeași lucrare, ne reține atenția ideea că dialogul dintre limbi nu epuizează traducerea, că „există și în cadrul propriei limbi, mereu și în chip necesar, o traducere”.

Încercările hermeneutice din acest volum sunt asemenea traduceri realizate în interiorul aceleiași limbi, scopul fiind de a găsi echivalenții de terminologie științifică, psihanalitică în prima secțiune, etologică, în cea de-a doua, pentru gânduri exprimate în limbajul literaturii sau filosofiei. Interpretările noastre sunt, așadar, traduceri dintr-un limbaj în altul. Pe cât de clar este rostul traducerii dintr-o limbă în alta, pe atât de obscur pare a fi cel al trecerii dintr-un limbaj în altul. Ce câștig spiritual ne aduce de pildă constatarea că două versuri ale unui sonet shakespearian sunt traductibile în limbajul psihanalizei, că aforismele lui Nietzsche pot fi transpuse în termenii freudismului sau

ai psihologiei adleriene, că o idee antropologică a lui Rousseau poate primi o lectură etologică sau că elementele de critică a marelui oraș din lirica expresionistă își găsesc corespondențe conceptuale depline în cărțile lui Lorenz, unul din părinții etologiei, și în cele ale lui Desmond Morris, un alt reprezentant de vază al acestei tinere discipline biologice?

Dacă orice traducere este un act hermeneutic, atunci și traducerea din limbajul literaturii sau filosofiei în limbajul științei poate dezvălui sensuri ascunse. Așa cum traducerea dintr-o limbă în alta a contribuit nu de puține ori la limpezirea obscurităților vreunui mare filosof — la un moment dat circula butada că înșiși germanii ar prefera să-l citească pe Kant în limba franceză —, tot astfel traducerea dintr-un limbaj în altul ne poate ajuta să înțelegem un scriitor sau un gânditor vestit mai bine decât s-a înțeles el însuși. Ceea ce, cum pe bună dreptate susține Heidegger, este spre gloria lor, căci doar mediocritatea poate fi prinsă o dată pentru totdeauna într-o formulă.

Grație lecturii psihanalitice sau etologice pe care o dăm unor texte filosofice sau literare clasice, autorii lor — un Shakespeare, un La Rochefoucauld, un Nietzsche, Kant sau Rousseau — apar în postura inedită de precursori ai celor două orientări importante ale gândirii științifice contemporane. Semnificația acestui fapt este mai adâncă decât pare la prima vedere. Căci posibilitatea de a traduce limbajul literaturii sau filosofiei în limbajul unor științe atestă valoarea de cunoaștere a celor dintâi. Într-un ceas când nu numai științele naturii, dar și științele omului, tot mai pozivate, revendică pentru ele monopolul cunoașterii adecvate, este surprinzător și totodată reconfortant din perspectivă umanistă să constăți că

unele din adevărurile lor fuseseră enunțate cu mult înainte în literatură sau filosofie, deci tocmai în acele domenii ale spiritului puse azi în umbră ca forme cognitive. Desigur, nu poate fi vorba de o „reabilitare” totală, căci adesea încercarea de a traduce în întregime un filosof sau scriitor în limbajul științei eșuează, dar nici globala marginalizare a literaturii sau filosofiei sub raportul cunoașterii nu mai poate fi susținută.

Mai surprinzătoare și mai reconfortantă decât constatarea unor echivalențe ideatice perfecte între filosofie și literatură, pe de o parte, și științe ca psihanaliza și etologia, pe de altă parte, este descoperirea, în anumite cazuri, a superiorității cognitive a literaturii sau filosofiei față de numitele discipline științifice. Viziunea lui Shakespeare despre supraeu, de pildă, este mai completă decât cea a lui Freud; Nietzsche prefigurează nu numai doctrina lui Freud sau Adler luate separat, dar și sinteza lor, considerată de cei doi imposibilă; La Rochefoucauld, Nietzsche sau Max Scheler înregistrează și teoretizează fenomenul resentimentului, căruia nici astăzi psihologii abisali nu-i acordă atenție, deși, ca mijloc de apărare al eului, el își poate afla locul în psihologia adleriană. Cel puțin pentru cunoașterea omului, literatura, filosofia și științele își rămân complementare, ultimele excelând în spirit analitic și exactitate, iar primele în spirit sintetic și forță de cuprindere.

Utilizarea, în întreg volumul, a traducerii dintr-un limbaj în altul ca instrument hermeneutic îi conferă unitate metodologică. Gruparea eseurilor în două secțiuni, în jurul a două din temele majore ale filosofiei începutului de veac — relația spirit-suflet și raportul dintre natură și cultură — îl asigură împotriva dispersării tematiche. Deși în a doua sa jumătate secolul

nostru a acordat prioritate altor preocupări, odată cu neopozitivismul sau filosofia analitică, de pildă, faptul că psihologia abisală sau etologia aduc răspunsuri noi la acele probleme tradiționale le atestă perenitatea și le repune în atenție.

I SPIRIT-SUFLET

Un topos uitat al filosofiei

Temă privilegiată a filosofiei dintre cele două războaie mondiale, relația spirit–suflet este astăzi aproape uitată. Dacă Antichitatea gândea distinct sufletul de spirit în cadrul triadei corp–suflet–spirit, Descartes e cel care, în zorii evului modern, înlocuind vechea triadă cu o diadă (corp–suflet), anulează și distincția suflet–spirit. Romantismul o repune în atenție, pentru ca apoi filosofia vieții să-i asigure dreptul de cetate în lumea teoreticului.

Dintre filosofi vieții, Ludwig Klages rămâne definitiv asociat problemei Geist–Seele datorită monumentalei sale lucrări *Spiritul ca adversar al sufletului*, ale cărei prime două volume au fost publicate în 1929, iar cel de-al treilea, alcătuit din două părți, în 1934. Contribuția sa a reținut atenția și a dat naștere la discuții nu atât prin accepțiile pe care le conferea celor doi termeni, cât mai ales prin insistența exclusivă asupra momentului opoziției dintre spirit și suflet.

Pentru Klages, spiritul înseamnă cuprindere (*Erfassen*), înțelegere prin conceptualizare (*Begreifen*) și judecare (*Urteilen*), în timp ce sufletului îi revine ca proprietate definitorie trăirea (*Erleben*) la nivel senzorial (*Sinneseindruck*) și afectiv (*Gefühl*). Într-o carte mai veche (1926) — *Despre esența conștiinței* —, Klages invocă, pentru a face intuitivă deosebirea dintre spirit și suflet, cuvintele lui Heraclit din fragmentul 89: „Pentru oamenii treji, există o singură lume, comună tuturor; dar... în somn fiecare se îndreaptă spre propria lui lume”. Spiritul este tocmai această lume comună, caracteristică stării de veghe, pe când sufletul este un domeniu al individualului, asemenea lumii visului.

Desigur, autorii care au tratat relația spirit-suflet dau înțelesuri neconcordante spiritului sau sufletului. Astfel, Eduard Spranger, definind spiritul ca „mediu al comuniunii” (*Verstehbarkeit*), vorbește nu numai de o intercomunicare mijlocită de concepte, dar și de una preconceptuală pur intuitivă, pe care o întâlnim la copii și chiar la animale. La aceasta, Nicolai Hartmann, care în volumul *Problema existenței spirituale* abordează și el raportul dintre suflet și spirit, obiectează că așa cum nu ne este permis să generalizăm nivelurile inferioare ale existenței, tot așa nu le putem generaliza nici pe cele superioare, respectiv nivelul spiritual. Cu alte cuvinte, Spranger ar extinde nepermis sfera spiritului. Dar dincolo de divergențe se conturează două consensuri: a) distincția spirit-suflet este îndreptățită și rodnică din punct de vedere teoretic; b) spiritul apare ca acel „noi” din fiecare eu, într-o formulare kantiană, drept ceea ce este universal comunicabil, iar sufletul, ca domeniul individualului, singularului, al necomunicabilului. Nu numai Klages și Spranger văd în spirit ceea ce este

comun, iar în suflet singularul, dar și Hartmann afirmă că spiritul unește, iar sufletul desparte.

Teza lui Klages, potrivit căreia spiritul parazitează pe trupul principiului vital — sufletul, vlăguindu-l prin distrugerea imaginilor și simbolurilor, prin caracterul său punctual care întrerupe fluxul continuu al devenirii, a trezit numeroase și firești reacții critice, datorită unilateralității sale. Spranger, de pildă, afirmă că există un suflet al comuniunii (*eine verstehbare Seele*) unde spiritul și sufletul coincid și cooperează. Un gânditor mai puțin cunoscut, cum este Kroh, pledează pentru ideea că spiritul este floarea sufletului, nu adversarul său, că performanța spirituală majoră este cu neputință dacă nu este alimentată de suflet. De asemenea, Erich Rothacker, abordând relația Geist-Seele din perspectiva creației, vede în spirit apărătorul, nu dușmanul vieții. Și chiar dacă nu exclude nici momentul opoziției dintre suflet și spirit, Rothacker îl valorizează altfel decât Klages: creația nu ar fi realizabilă în absența tensiunii dintre spirit și suflet. Chiar elevi ai lui Klages au simțit nevoia unor precizări și nuanțări. Nu spiritul în genere este adversarul sufletului, al vieții, ci doar spiritul degenerat — acesta ar fi pentru ei gândul autentic al lui Klages.

Lecturile psihanalitice din prima secțiune a prezentului volum se plasează în cadrul problematicii relației spirit-suflet și încearcă să pună în lumină contribuția psihologiei adâncurilor în acest domeniu. Înainte de a vedea în ce constă ea, nu este lipsită de interes semnalarea unei situații paradoxale: deși freudismul și direcțiile cărora le-a dat naștere, cunoscute sub numele de psihologii abisale, relevă noi dimensiuni ale relației spirit-suflet, ele au jucat, la început, un rol deloc neglijabil în uitarea distincției

urma cercetării vieții animalelor sociale, la care sexualitatea joacă un rol redus, etologia subestimează importanța sexualității ca forță de coerență umană. Ca singura ființă hipersexualizată, cu activitate sexuală permanentă, omul dispune de un mijloc de legătură socială extrem de puternic. Este meritul lui Freud de a fi sesizat importanța sexualității, ceea ce reprezintă totodată o posibilă contribuție a psihanalizei la dezvoltarea etologiei umane, încă prea tributară, acum în faza începuturilor, etologiei animale.

The Romanian Philosopher Constantin Noica on “The Logic of the Heart vs. the Logic of the Mind”

From several points of view, the present book is not only interesting in itself, but also contains several suggestions which are extremely valid at this time of our culture. Let us now look at three of these points of view: the theme, the design and the value of Romanian cultural achievements (a subject which is not only well-founded but has also been thoroughly cleaned from strident and un-necessary patriotism). Judging from the themes discussed, Vasile Dem. Zamfirescu places himself at the heart of the philosophy of culture, one of the most modern and appealing domains in the whole of philosophy. I am referring in particular to two themes that have always been subordinate to any real philosophy, but which can only be clearly seen in the light of the philosophy of culture: firstly, the distinction between soul and spirit, and secondly, the tension between nature and culture within the human subject and the scope of his objective achievements.

* This text represents the translation of the foreword to the Romanian version.

Goethe and Hegel laid the foundation for both issues, and the philosophy that came after them gave the issues, directly or indirectly, a special dimension — especially in the case of the tension between culture and nature; at the same time, the first half of the twentieth century, though historically catastrophic, will continue to be remembered in any future history of European culture, for its clarification and sharp focus on these two great themes. In order to be able to understand that new ideas would have been possible without the philosophy of culture, without the themes of soul-spirit, nature-culture, respectively, is enough to consider what it is usually thought to be main contribution of the XXth century to the corpus of leading ideas: the discovery and analysis of the unconscious, on the one hand and the extraordinary recuperation and recovery of symbols and symbolism, on the other hand.

The author of the suggestfully titled *THE LOGIC OF HEART AND THE LOGIC OF MIND* is perfectly aware that the theme of the book is acutely modern, both from the point of view of the relationships between philosophy and literature, and those between psychoanalysis and ethology. Even if in this work, marking his first intellectual maturity, Vasile Dem. Zamfirescu does not always try to look at his own vision of the subject, he is far from superficial any presentation of the issue, studying and analysing in depth the central texts belonging to the philosophy of culture, while commanding critically the main authors of the field, some about to become classics of European culture. No one has written competently about the triad Freud-Adler-Jung and their abysmal psychology in Romania: Adler and Jung are not actually translated,

while Freud is presented by the author in his original cultural context; the extremely famous book of Ludwig Kalges *THE SPIRIT AS A DISBELIEVER OF THE SOUL*, is to become known to the Romanian public through its present account; the value of Nietzsche as a forerunner of *ABYSMAL PSYCHOLOGY* had never been taken into account; new to the Romanian audience is also Max Scheler, a philosopher of culture and ethical theorist, rediscovers today and highly valued in the West; the Romanian reader will also be introduced to the notorious *DER MENSCH*, by A. Gehlen and will certainly become interested in Konrad Lorenz's work on biological anthropology, a Nobel laureate.

All these authors commanded our age — more so than the classics of past culture, or than the thinkers of fleeting fame, such as Bergson and Spengler — though their essential themes, also the central themes of this book: those of soul vs. spirit, and nature vs. culture. The Romanian readers, undoubtedly confused by the variety of contemporary problems, or greatly impressed by the new, interesting but certainly not lasting ideas of authors such as Gaston Bachelard and Roger Callois, can finally put their ideas in order.

Secondly, I would like to emphasize the perfect research method of the volume, with studies which are impeccably targeted. This is potentially useful for young essay writers who dabble in the philosophy of culture and may witness here the avenues through which one gains access to high culture and the instruments one must use to gain this right — which the author of this book is in no hurry to claim yet; I am referring to the right to use and maneuver leading ideas of our time and the grand questions of

contemporary culture, in order to achieve original objectives. A fine expert in the language of the texts he presents, comments and criticizes (many of them in German, the language without which we may never fully understand the philosophy of culture, nor certain moments of Romanian culture such as Eminescu and Blaga), the author has the ability to re-read essential texts *in a different way*, and can therefore go back in time to well-known authors, such as La Rouchefoucauld, Rousseau or Nietzsche probing them; he also has the unique freedom of movement towards past and future issues, such as the theme of the city. From the point of view of research and cultural analysis, the present paper has been carried out within the original culture and not in the often used *derivative* culture that researchers depend on so often. Dwelling on foreign cultures is necessary even to better understand Romanian culture, as in the saying often quoted by Calinescu, that it is necessary to experiment an Italian classic to better understand our Conachi.

Thirdly, one of the results of the research undergone here by Vasile Dem. Zamfirescu in the field of modern philosophy of culture is the high value he places on anything Romanian. Even if it has not been the author's objective to dwell upon the Romanian culture, his research being specialist and translating foreign ideas for the benefit of a cultivated audience, his look at creative examples and aspects specific to our culture is so natural and certain, that it would certainly serve as an incentive to those authors working in the context of the Romanian culture by making exclusive use of language and culture, or emphasizing excessively their spirit rather than their critical means.

For several times in the course of the book, the author, with a certainty of voice which is almost classical or semi-classical, refers to Blaga and even goes to consider that, in relation to the problems of the unconscious, the process of the awakening of philosophical conscience to the representations or abysmal orientation is at its peak in Blaga's work, especially in his notion of ABYSMAL NOOLOGY. The author does not settle the argument with this conclusion, but ends the first part of the book with the essay: PSYCHOANALYSIS and PHILOSOPHY of CULTURE in LUCIAN BLAGA, where he discusses openly, from the point of view of Lucian Blaga, the perspective of the relationship spirit-soul and his rapport to the Western founders of in-depth psychology. Compared to the tradition which usually links Blaga only to the philosophy of culture, and especially to Frobenius and Spengler (not even these thinkers are that well-known in Romania), the present relation of Blaga to Freud and Jung is a priceless contribution to our knowledge both of foreign influences on Blaga's philosophy and his original line of argumentation, in contrast to that of his great Western contemporaries. Equally interesting, through its novelty and decision, is A ROMANIAN SUPERSTITION FROM AN ETHOLOGICAL PERSPECTIVE. Our folklore and story tales can be researched not only with the traditional methods of ethnography, but also from the perspective of the important ideas of the century (collective unconscious, archetype, abysmal psychology, symbolism) which Mircea Eliade turned into means of knowledge and validation of the folklore corpus. Our author finds meaning in the elusive fabric of folklore by interpreting a popular superstition using modern scientific means.

Vasile Dem. Zamfirescu's book, apart from bearing the signs of a well-crafted work, has been written by a crafty wordsman, proving that its author was not overwhelmed by the specialist literature coming into play, but checked it in a sharp scientific ballance between original thought and academic knowledge.

Constantin Noica

Filosofia inconștientului

(ediția a treia, definitivă)

Cartea reunește primele două volume într-o formă îmbunătățită.

Așa cum filosofia tradițională s-a străduit să spună totul despre spirit din perspectiva conștientului, filosofia inconștientului abordează spiritul din perspectiva zonelor subliminale ale psihicului, mai superficiale sau mai profunde (inconștient personal, inconștient colectiv). Două îi sunt ideile structurante: «spiritul este impur» și «există spirit inconștient». Ambele pun în discuție două din axiomele filosofiei tradiționale, și anume «spiritul este pur» și «conștiința este consubstanțială spiritului». În măsura în care reconsideră spiritul dintr-o perspectivă unică, demersul meu regăsește vocația sistematică a filosofiei, fără a urmări realizarea ei integrală. Cititorul se întâlnește pe parcursul lecturii cu hermeneutica, estetica, filosofia religiei, etica, filosofia științei – toate regândite din perspectiva inconștientului.

Vasile Dem. Zamfirescu

Introducere în psihanaliza freudiană și postfreudiană

(ediția a doua - revizuită și adăugită)

În 1990 a avut loc un eveniment decisiv, poate, pentru implantarea psihanalizei în România: studenții de atunci ai Facultății de Filosofie, care îngloba și psihologia, sociologia, pedagogia, au impus introducerea psihanalizei în planul de învățământ. Printre cei nominalizați ca profesori pentru noua disciplină s-a numărat și autorul acestor rânduri. Cursul pe care l-am susținut începând cu 1991 și-a propus să ofere studenților de la filosofie atât cunoștințele de bază în psihanaliză, cât și semnificația lor filosofică. Acest curs s-a transformat spre sfârșitul anilor '90 în *Filosofia inconștientului* cu cele două volume ale sale, publicate de Editura Trei.

Tot în 1991, am fost solicitat să țin cursul de psihanaliză la Facultatea de Psihologie a Universității Titu Maiorescu. Conceput ca o «psihologie a inconștientului», acest curs și-a propus să transmită cunoștințele esențiale despre inconștient în principalele sale ipostaze: freudiană, adleriană, jungiană și contemporană. Devenit acum carte sub titlul *Introducere în psihanaliza freudiană și postfreudiană*, numitul curs se adresează nu numai studenților. Toți cei care doresc să se inițieze în psihanaliză îl pot folosi.

Vasile Dem. Zamfirescu

